

PRIJS 10 CENT
of meer
ten bate van Spanje

HET BLOED VAN UW BROEDER ROEPT

DOOR

Ds. L. H. RUITENBERG
NED. HERV. PREDIKANT TE BEERS

SPANJE

Deze brochure is in December 1938 uitgegeven
door de Federatie van Religieus-Socialistische
Gemeenschappen (Sekretariaat: Escamplaan 64,
Den Haag)

De **gehele** opbrengst van de verkoop hiervan
wordt besteed voor de voedselvoorziening in de
door hongersnood geteisterde gebieden van de
Spaanse Republiek

Zie voor onze

Inzamelings-aktie

bladzijde 3 van de omslag

Ds. L. H. Ruitenbergr

Het bloed van
uw broeder roept!

En de Heer zeide tot Kain: „Waar is Abel, uw broeder?” En hij zeide: „Ik weet het niet; ben ik mijns broeders hoeder?” En Hij zeide: „Wat hebt gij gedaan? Daar is een stem des bloeds van uw broeder, dat tot Mij roept van de aardbodem.” Gen. 4 : 9 en 10.

Achter de Pyreneeën ligt een onbekend land; dat is Spanje. Van achter die bergketen klinken ruige kreten; dat is de burgeroorlog. Zo ver ons Spanje is, zo nabij is ons die burgeroorlog.

Daarover wil ik nu met U spreken. Zowel over dat verre, als over dat nabije. Dat zal U aandacht kosten, en ik weet, dat Gij die niet veel hebt. Want elke avond komt de krant en elke avond kunt Gij opnieuw verontrust worden. Er zit zelfs een climax in de verontrusting, en Gij snakt er naar, zo stel ik mij voor, om nu eindelijk eens met rust gelaten te worden.

Dat was al het geval na Abessinië, nietwaar. Toen hebben wij gegruwd van het onrecht en gehoopt op een brok oorlogsromantiek. Het onrecht werd sindsdien als recht erkend, en de romantiek is weggebleven. Haile Selassie, de „Leeuw van Juda”, heeft zijn sieraden moeten verkopen op een Londense veiling, om althans als burgerman te kunnen leven.

Dat is al lang het geval met China. Wij veroorloven ons te zeggen, dat wij er niets van begrijpen, want wat wij er wel van begrijpen is zo ellendig, dat wij moe zouden worden van het schamen.

Dan is er nog iets met Oostenrijk gebeurd. De dilettanten-dictatuur van Schuschnigg is weggevaagd en moest plaats maken voor de dictatuur van het nieuwe Duitsland. Daarmee werd het leven voor velen, die op het herwinnen van vrijheid hoopten, uitzichtsloos.

Na Schuschnigg kon men zich nog iets denken van herrijzenis; waar de laarzen der S.A.-mannen gestapt hebben is de grond voor zeer lange tijd onvruchtbaar geworden.

Toen kwam de opwinding naar aanleiding van de vreedzame regeling van het meningsverschil tussen Tsjecho-Slowakije en Duitsland. Een snelle operatie, wreed, zonder verdoving. Wij begripen de haat, die daar gewekt is. En wij vrezen die bovenal. Want haat is hardnekkig, en zal een uitweg zoeken.

Tenslotte was daar ook nog de pogrom in Groot-Duitsland. Dat was het allerergste. Want het meest zinloze, het puur-animale, dat met geraffineerd geweld losbarstte. Daar wil ik het liefst over zwijgen, omdat elk woord ontoereikend is.

Deze oogst van luttele jaren wereldgeschiedenis is teveel voor één geslacht. Daarom kunnen wij het ook niet dragen. Daarom pantseren wij ons.

Ondanks het pantser van velen, willen wij ons woord over Spanje laten horen. Waarom?

Omdat Spanje met zijn burgeroorlog nog niet tot voldongen feiten heeft geleid. Al die andere gebeurtenissen, U opgesomd, zijn in zekere zin afgesloten. Wat eruit voortvloeien kan, weet geen mens. Maar dat die gebeurtenissen gestabiliseerd zijn, weet ieder. Alleen in Spanje is de beslissing nog niet gevallen. Alle andere landen, waar ons oog op viel, leven in de volmaakt verleden tijd. Zij zijn geweest en zij hebben gehad. Alleen Spanje leeft in de tegenwoordige tijd. Het vecht, het lijdt, het draagt, het hoopt.

Maar ook om wat anders willen wij aandacht voor Spanje vragen. Wij komen tot U als religieus-socialisten. Als mensen dus, die de heerlijkheid van God en de gevaren van de religie kennen, en die tevens de aarde liefhebben wetende, dat zij ons gegeven is om haar in den gelove te bebouwen, niet om haar als strijdperk te door-drenken met bloed. Met dat geloof hebben wij als religieus-socialisten op het ogenblik onze moeilijkheden. Want wij willen noch de aarde

en haar weedom ontvluchten, om haar tot het terrein van den Boze te verklaren, en evenmin willen wij de strijd om een andere staat van zaken onder de mensen tot ons één-en-al maken. Die strijd stellen wij bewust, gelijk alles wat wij doen, onder de critiek van Hem, die waarlijk Éen en het Al is. En dan zitten wij nergens zo mee, als met Spanje. Om twee redenen: in de eerste plaats, omdat de Spaanse burgeroorlog óórlog is, waar dus een ideaal verdedigd wordt met geweld van wapenen. Van de wapenen der barbaren. Dat stelt ons voor een kwellend probleem. En in de tweede plaats, omdat zo ergens, dan hier het vraagstuk der Kerk in het geding is. Daarbij maken wij het ons niet makkelijk, door een onwezenlijke scheiding te maken tussen Kerk en religie, of tussen zichtbare en onzichtbare Kerk. Religie en Kerk horen op een of andere manier bij elkaar. Zoals beek en bedding tesamen horen. Als dus in Spanje kerken branden, dan is dat ook voor ons, in de letterlijke zin van het woord, binnenbrand.

Over het religieus-socialisme, dat in dit geschrift aan het woord is, wil ik nu niet verder handelen. Zijn karakter, zijn beginselen, zijn staan in de wereld moge in de loop van dit betoog naar voren komen. Het is immers steeds als uitgangspunt verondersteld.

Na deze opmerking komen wij tot ons onderwerp: Spanje. Van Spanje begonnen wij te zeggen, dat het zo ver weg is, en wij voegen er aan toe: wat is zijn wezen, zijn cultuur, zijn historie ons vreemd. Dit geldt uiteraard voor elk volk. Maar wij merken het eerst goed, als wij ons met een vreemd volk bezig houden.

Laten wij, door een schets te geven van Spanje's historie, de invloeden aanwijzen, die hun stempel drukken op het Spanje van heden. Die invloeden immers hebben daar geleid tot een uitbarsting, waarvan wij nu getuigen zijn. Invloeden, door mensen gewekt, hebben mensen gegrepen.

Toen het Romeinse Rijk omstreeks 400 n. C, in elkaar stortte, had het lang in Spanje zijn invloed doen gelden. Spanje was zijn

eerste grote wingewest geweest, en Rome had er zijn cultuur en zijn orde gebracht. Zo intens, dat die cultuur wel vervormd, geschonden, maar niet vernietigd kon worden.

De West-Goten namen daarna het land in bezit. Zij sloten aan bij de reeds heersende godsdienst, het Christendom. Het Christendom is in Spanje van zeer oude datum. De legende gaat, dat reeds de apostel Paulus in Spanje gepredikt heeft. De West-Goten en de inheemse bewoners versmolten spoedig na 589, als de laatsten het Arianisme, een der richtingen binnen het Christendom, afzweren, en Katholiek werden.

Dan komen in 711 de Moren overgestoken uit Afrika. Zij brengen hun geloof en hun cultuur mee. Het Mohammedanisme wordt oppermachtig op het Iberisch schiereiland. Slechts in het noorden, waar de bergen het ontoegankelijkst zijn, blijven resten van christelijke staatjes. Deze zijn de kiemen, vanwaaruit straks, honderden jaren later, het zich herstellend Christendom de Islam terugdringt.

De Moren in Spanje zijn minder fanatiek, dan wij uit onze schoolboekjes zouden vermoeden. Zij tolereren het Katholicisme; bovendien maken zij gebruik van de kundigheden der Joden, die binnengekomen zijn als vluchtelingen uit Babylonië en spoedig een element van betekenis worden in het culturele en vooral wetenschappelijke leven. Hadden deze Moren hun eenheid kunnen bewaren, dan zouden zij niet langzaamaan zijn teruggedrongen tot het uiterste zuiden, waar zij in Granada tot 1492 stand hielden. In dat jaar moesten zij zwichten voor het koninklijk echtpaar Ferdinand en Isabella, twee heersers, die wel hun liefde, maar niet hun rijken samen deelden.

In 1492 begint de nieuwe geschiedenis. In het bijzonder voor Spanje. Eindelijk wordt een begin gemaakt om het versnipperde Iberisch schiereiland tot één geheel samen te bundelen. Het zou een totalitaire staat worden, absolutistisch geregeerd. Daardoor moest er ook één geloof heersen. Tegenwoordig puurt men in zo'n geval uit ver verleden een nieuwe religie. Toen deed men dat eenvoudiger: men nam de godsdienst, die voorhanden was. Het enig ongetwijfeld

Katholiek geloof. Wèg met de Mohammedanen, wèg met de Joden. Weg met de ketters. Een sterke regering kan slechts één geloof dulden. Dus stelde de koning de inquisitie in, de rechtbank, die de harten moest proeven, en hij vond de Dominicanen bereid, de rechters te leveren. De Katholieke Kerk heeft niet de schande van de inquisitie uitgevonden. Zij heeft wel de schande te dragen, haar te hebben aanvaard.

Spanje wordt hèt Katholieke land bij uitnemendheid. Als de hervorming zich uitbreidt, staat Ignatius van Loyola, een man uit het aloude Baskenland, op en organiseert zijn Societas Jesu, zijn Jezuitenorde. De strijdbaarheid van het Katholicisme in Spanje laat zich mede begripen uit zijn pas bevochten overwinning op de Moren. Het Katholicisme verhoogde juist daar zijn activiteit, toen elders in de wereld zijn kracht verslapte. Dit krachtig Spaanse Katholicisme, juist bij het ontstaan van Spanje als éénheid en als wereldrijk, heeft zijn stempel gedrukt op het ganse leven van het volk, alle latere eeuwen door, tot op deze dag.

Toen werd het politiek en geestelijk mogelijk om tot hechte samenwerking tussen vorst en kerk te komen. Waarbij vaak de vorst de eer, de kerk de macht had.

Macht kregen vooral de geestelijke orden, de Jezuiten vooraan. Het onderwijs kregen zij in handen, en hielden dat stevig onder zich. Ferrer, de man die vurig en van revolutionaire gezindheid uit streed voor modern, dús in Spanje godsdienstloos onderwijs, kàn nog in 1909 te Barcelona gegrepen, en, onder een doorzichtig voorwendsel, ter dood gebracht worden. De overtalrijke kloosters kregen macht, èn door hun grondbezit, èn door hun deelname aan de productie. Van verdraagzaamheid op stuk van geloof was geen sprake. In 1861 had Antonio Carrasco, de grondlegger van het Spaanse Protestantisme, met enige anderen bijbels naar Spanje gesmokkeld. Hij zag zich negen jaren gevangenisstraf toegewezen. Niet voor niets hebben sinds 1496 de Spaanse vorsten van den Paus het voorrecht zich „Katholieke Koning, Katholieke Majesteit” te mogen noemen.....

Natuurlijk heeft het aan verzet niet ontbroken. Toen in het eind der 18de eeuw een vleug van verlichting over de Pyreneeën kwam heenwaaien, werd door den koning de Jezuïtenorde verboden. (1767). Ook Isabella II (1833—'68), die noch vrijmetselaar, noch moscoviet was, liet kloosters opheffen. Maar de clericale macht was te diep geworteld en de weerstand der regeerders te gering, om toen verandering te wachten.

Verzet kwam ook van de kant der militairen. Het verschijnsel van het militairisme in Spanje is een speciaal probleem, waaraan wij hier te weinig aandacht kunnen schenken. Gedurende de gehele 19de eeuw hebben de militaire machthebbers, waaronder vele zich bij de gehate vrijmetselarij hadden aangesloten, een anti-clericale politiek willen voeren. Zij hebben die niet eerder laten schieten, dan toen een volksbeweging opkwam, die beide, èn Kerk èn leger bedreigde. Van toen af werden zij, die tevoren elkander haatten, vrienden.

Het zou pas einde 19de eeuw worden, voor deze volksbeweging opkwam. Dat lag ook in de rede. Want, terwijl elders de kapitalen gebruikt werden, bleven zij in Spanje stil liggen. Stil lag daar onder de hete Spaanse zon het Spaanse land. Eertijds vruchtbaar, nu verwaarloosd. Zijn schatten werden niet gedolven, behalve dan door de bekende Spaanse briefschrijvers, die den winstbegerigen kapitalist buiten Spanje succes voorschilderden, om hem pas te laat te doen begrijpen, dat de enige goudmijn, die de Spaanse schatgraver aanboorde, de beurs van zijn lichtgelovig slachtoffer was. Het Spaanse land zelf bleef ongerept. Het moest tot jachtterrein dienen voor de weinigen, die zeer veel bezaten. En onderwijl leden de velen, die niets bezaten, honger.

De volksbeweging die opkwam in de zeventiger jaren van de vorige eeuw kreeg het stempel van het anarchisme. De haat tegen elke vorm van gezag èn de psychische gesteldheid van het Spaanse proletariaat leidde er toe. De groei van dat anarchisme werd begeleid met explosies: bomaanslagen, daden van terrorisme. Wij kunnen nu wel zeggen, dat die wijze van reageren dom, fout, nood-

lottig was. Dommer, noodlottiger nog waren de fouten van de reactionaire machthebbers. Vorst noch Kerk begrepen, dat deze explosies tekenen waren van een smeulende haat. Zeker, er kwam in 1868 revolutie. Een typisch burgerlijke revolutie, waarbij alleen de politieke, niet de sociale klok gelijk werd gezet. Toen deze politieke beweging niet voldoende kracht had om haar definitieve vorm te vinden, toen kon een gedeelte van de winst weer ongedaan gemaakt worden in 1875. Een staatsbestel kwam, dat op een constitutionele monarchie leek, maar het was in feite een reactionair clericale heerschappij. Af en toe kwamen liberale invloeden in de regeringsgebouwen voor, maar nooit lang en steeds machteloos.

Onderwijl revolutioneerde de arbeidersklasse, terwijl ook burgerij en intellectuelen anti-kerkelijk werden. Het anti-clericalisme werd atheïsme. Alleen de vrouwen bleven trouw.

Zo was de toestand in 1931. De oorlog had wat meer welvaart gebracht, waarop echter de wereldcrisis volgde. Koning Alfonso, de dertiende van die naam, was moe van al zijn ministers, die allemaal wat anders wilden en geen van allen klaarspeelden, wat zij voorstonden en daarom had hij Primo de Rivera aangesteld als eerste minister met dictatoriale macht. Het was toen acht jaar geleden, dat voor het laatst de Cortes, Spanje's volksvertegenwoordiging, bijeen was geweest. In die acht jaren had Primo kans gezien iedereen tegen zich in het harnas te jagen. Hij moest verwijderd worden. Een ogenblikje probeerde de koning het met een anderen generaal. Toen ook dat niet hielp, en de verzetgeest niet gebroken werd, toen zich een revolutionair comité had gevormd, waarin van links tot rechtsburgerlijk zitting had, toen informeerde de koning bij de bewaking van zijn paleis of zij eventueel bereid was te schieten op de republikeinen. Neen, zeiden de militairen. Goed, zei de koning, dan ga ik heen, en hij liet publiceren, dat hij afstand deed van de troon, wyl hij een afschuw had van bloedvergieten.

Vreugde golfde van alle kanten. Het hoogst spatte de golven op in Madrid, waar een nieuwe democratische regering het roer in

handen nam. Maar ook in het buitenland was er vreugde. Laat mij één woord aanhalen van iemand met wel bijzonder veel gezag. Het woord van den orthodox-Hervormden predikant, wijlen Dr. E. L. Smit, die als vrijwel niemand Spanje kende en zijn hart verpand had aan de zaak van het Spaanse Protestantisme. Wat hij in de Mei-afl levering van „Het Evangelie in Spanje” 1932 schrijft is interessant voor wie hier van de „Roden” enz. spreken. Hij schrijft aan 't slot van zijn artikel over de maatregelen tegen de wereldlijke machten der Katholieke Kerk: „Voor vele geprivilegieerden, burgerlijke, aristocratische, kerkelijke, militaire, stort als het ware de hemel in. Voor de middenstand, de arbeidersmassa, de intellectuelen en ongetwijfeld ook de protestanten, betekent deze koerswijziging een nieuwe dageraad”.

Natuurlijk ging een en ander met relletjes gepaard. Het is tegenwoordig nodig er bij te zeggen, dat die relletjes niet door hoger instantie georganiseerd waren. Integendeel. Zij waren zeer onwelkom aan de regering.

Een nieuwe grondwet werd aangenomen. Zij was radicaal. Zij verklaarde alle Spanjaarden gelijk voor de wet, en de Staat zonder officiële godsdienst. De goederen van de godsdienstige orden zouden genationaliseerd worden (een door ganse anti-clericale geslachten reeds lang geëiste maatregel), het onderwijs mocht alleen door leken gegeven worden. Verder werd aan de Staat veel macht gegeven om op sociaal gebied in te grijpen.

Die grondwet bood vele goede mogelijkheden. Het ging er nu om, haar uit te voeren. Daartoe zouden de volksmassa's moeten helpen. Maar de volksmassa's lazen allen de vervulling van hun eigen begeerten in de grondwet, terwijl in de regering teweinig machthebbers waren, die de sociaal-radicalen grondwet op het punt der maatschappelijke hervorming ernstig namen. Er was conflictstof te over tussen hen, die in de afwijzing van kerk en koningschap één waren geweest, maar die zeer verschillende verwachtingen hadden van de ontwikkeling der tweede republiek. Twee jaren werd er „links” geregeerd, toen hadden de oude machten zich voldoende

hersteld om zich te laten gelden. Een volk moet leren aan een staat te bouwen. Dat had het Spaanse volk niet geleerd. Anti-clericalisme is geen bindend en vormend beginsel. Anarchisme wekt geen wezenlijke politieke belangstelling.

Zo naderen wij de noodlottige Julimaand van 1936. De reactionaire groepen hadden de opstand voorbereid. Dat wist ieder, ook de regering. Deze groepen wachtten slechts op een sein. Dat was de vermoordung van Calvo Sotelo, een leider van de monarchistische beweging, op 13 Juli van dat jaar. Van rechts zei men: dit is het sein van de communistische opstand. Die dat zeiden hadden goed de buitenlandse couranten gelezen. Daaruit hadden ze begrepen, dat men elke opstand tegen het wettig gezag kan aanvaardbaar maken door te verklaren, dat men Spanje redden zou van het communisme. Het werkelijke communisme had daar niets mee te maken. Dat is het communisme, dat Rusland in de macht heeft, en dat gegroeid is tot de nationale ideologie van de machthebbers aldaar. Het communisme, dat door dictatoren en hun vasalen als vijand wordt aangewezen is het product van hun gemeente of gesuggerde vervolgingswaan.

De burgeroorlog brak los. Met alle oorlogsmiddelen, die denkbaar waren. Over de heldenmoed der massa's zwijg ik. Zij is overbekend. Ik zwijg ook over het merkwaardig verschijnsel, dat voor 't eerst in Spanje de grote massa van arbeiders, kleine boeren, kleine burgers, nu zij één been over de drempel van een nieuw land hadden gezet, niet meer terug wilden. Alle wrok, alle verbeterheid, alle hoop, die de laatste zestig, zeventig jaar was gekoesterd, gaf kracht tot onbevroede daden. Niet door diplomatie, maar door de macht van een samengeklonken volk werd aan een dictatoriale macht halt geroepen.

Laten wij echter niet lyrisch worden. En niet romantisch. Ook wij, die van verre stonden konden spoedig begrijpen, dat het eerste samengaan van wezensvreemde elementen niet duurzaam kon zijn. Zo kon men een achteruitdringen van de anarchistische invloed waarnemen, terwijl het communisme groeide. Niets is echter den

Spanjaard wezensvreemder dan het communisme. De sympathie voor het communisme bij den Spaansen strijder lag meer in de steun, die het van Rusland verwachtte, dan in een hartelijk aanvaarden van zijn politiek. Alle waarnemers melden, dat op dit ogenblik het communisme als ideologie geen rol meer speelt. Zijn invloed is tanende.

Aan de andere kant van de frontlijn streed Franco met zijn vreemde troepen: Moren, Duitsers, Italianen. Hij streed met bommen en met leuzen. Zijn wapenen werden gewijd door de hoge geestelijkheid, die officieel verklaard heeft, dat Franco voor Christus strijdt. Dat kan alleen waar zijn, voor wien Christus verwart met het instituut, dat Rooms Katholieke Kerk heet. Een verwarring, die niet van vandaag of gisteren is.

Onder leiding van de regering strijdt dan op dit ogenblik een volk voor zijn vrijheid. Dat volk strijdt tegen een overmacht. Maar dat volk houdt vol.

Ik zwijg ook over andere overbekende feiten: de inmenging van het buitenland. Daar moeten wij niet teveel ideologie achter zoeken. Hitler en Mussolini steunen Franco niet, omdat de aangerande Katholieke Kerk hun zo na aan het hart ligt. Zij willen de nog ongeëxploiteerde mijnen. En zij willen niet, dat daar een volk leeft, dat langs democratische weg het middel zoekt om de knechting der massa, ook sociaal, op te heffen. Zij willen bovendien niet, dat er een rijk van betekenis is, waar hulpbronnen te vinden zijn voor andere landen, die niet met hun as meedraaien.

Wel moeten wij tenslotte nog heel in 't kort ons oordeel uitspreken. Wij hebben langer bij de geschiedenis verwijld, dan bij het heden. Het heden is immers bekend, maar krijgt pas perspectief, zo wij dat verleden ook laten gelden.

En wat hebben wij dan gezien? In de eerste plaats dit, dat in Spanje op dit ogenblik gevochten wordt om de macht van een land, dat eerst nu gevoelig werd voor de geest van sociale gerechtigheid, die elders reeds vorm, zij het nergens voldoende vorm kreeg. Wij

zien dat dit gepaard ging met handelingen, die wij, naar zedelijke maatstaven oordelend, niet steeds kunnen aanvaarden. Maar die wij zeer goed begrijpen. Wij kunnen oprechte hoop hebben, dat de zedelijke maatstaven, die wij hoogstellen, meer zullen kunnen gelden, wanneer het gelukken mag, de opstandelingen tot overgave te dwingen.

Spanje's redding als staat ligt niet in een dictator, maar in een regering, die verstaat wat sociale gerechtigheid is.

In de tweede plaats zien wij, dat de Spaanse Katholieke Kerk in een crisis verkeerd. Het klinkt hard als 't gezegd wordt, maar ik meen het: zij zal moeten beseffen, dat die crisis een oordeel inhoudt over veel, dat grondig verkeerd was. Zij heeft vier eeuwen de volstrekte macht gehad over de geesten. Zij heeft gelegenheid gehad om te luisteren naar „Rerum Novarum” en naar „Quadragesimo Anno”. Uit niets blijkt, dat de Spaanse geestelijkheid, die de lakens uitdeelde, naar die pauselijke woorden geluisterd heeft. Als nu haar kerken branden en haar geestelijken vervolgd worden, dan heeft zij te bedenken, dat zij, met haar enorme macht en met haar fabuleuze rijkdom, de bevolking voor 50 % analfabeet heeft gehouden, geen kans heeft gezien de geesten aan zich te binden, geen oplossing heeft geboden voor het sociaal conflict, en steeds de willige dienaar geweest is van wie in hoogheid zaten, en niet de hoedster van wie in ellende kropen.

Wij hebben ook voor haar te hopen, dat de regering wint. Dan kan zij beginnen met, wat Madariaga van haar zegt: „De Spaanse Kerk staat in de grote en dringende noodzaak van zelf-opvoeding.”

Zij heeft in deze tijd te gedenken, wat David zeide, toen hij vluchtte voor zijn zoon Absalom, en toen op die vlucht een politiek tegenstander hem, nu in vernedering, stond uit te schelden. David zeide tot zijn vrienden, die korte metten met dien tegenstander wilden maken, dit: „Laat hem vloeken. Het is de Heer die het hem zegt.” Want David wist, hoe zwak en hoe slecht hij geweest was.

In de derde plaats hebben wij gezien, dat het conflict van nu zijn voorbereiding heeft van lange jaren her. Nu, door de bijzondere

ationale en internationale situatie, barstte het in zulk een onmenselijke hevigheid los. Nu worden steden door de Franco-troepen vernield, nu worden weerlozen bij duizenden de dood ingejaagd.

Nu, in onze tijd, terwijl wij leven. Wij, die leven onder dezelfde dreiging. En nu gaat het er maar om, of wij onze verhouding weten te vinden met wat daar gebeurt.

Eenvoudig zeggen: wat daar gebeurt, gaat ons niet aan, dat is ver van ons vandaan? Neen. Want het is vlakbij! Dezelfde krachten werken ook hier. De krachten, die daar een volk aan de rand van de afgrond stuwen, treden daar in Spaanse vormen op. Het zijn de krachten, die de macht boven de mens stellen, die het niet durven wagen met de vrijheid, welke tenslotte haar binding zal moeten vinden in God.

Dit geschrift ben ik begonnen met een bekend woord uit het Oude Testament. Dit woord is, zonder dat ik het steeds noemde, mijn leiddraad geweest. In Spanje herhaalt zich die oude gebeurtenis van de eerste broeders. Daar stroomt bloed. Bloed van soldaten en van moeders, van kinderen en van mannen, van gewapenden en van weerlozen. Dat bloed schreit ten hemel. Wij, die allen op onze wijze, geheimzinnig, maar zéér reëel, verbonden zijn met die duizenden daar, wij horen die stem nog, die zegt: „Mens, wat hebt Gij gedaan?” Wij antwoorden dan natuurlijk, dat wij nu eenmaal niet ieders hoeder zijn. Maar daarmee zijn wij er niet af. Het is niet het bloed van de vreemdeling, dat daar vloeit, maar dat van onze broeder. Het schreit zo luid, dat wij het moeten horen.

Wij horen daarachter deze vraag nog een andere vraag. Deze: waar wilt gij staan? En wij antwoorden daar alleen dit op: Wij willen staan, daar, waar mensen, „godeloze” mensen, met de inzet van hun leven willen behouden, wat zij veroverd meenden te hebben: grond om op te leven en te juichen, een kans om de vorm te vinden, waardoor de gerechtigheid tot gelding kan komen, het uitzicht op een aarde, waar geen slaven meer zullen zijn.

Het bloed van onze broeder roept. Mochten wij die roep verstaan!

Helpt,

dat niet duizenden Spaanse mensen **tot stervens toe honger lijden!**

door storting of overschrijving van Uw bijdrage op:

- 1e. **Postrekening 257553** van J. van Rhijn, penningmeester van de Federatie van R.S.G.'s Rotterdam (toevoegen: „voor Spanje”);
- 2e. **Postrekening 204040** van de Commissie „Hulp aan Spanje”, Keizersgracht 495a, Amsterdam-C;
- 3e. **Postrekening 32300** van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen, Amsterdam-C (toevoegen: „verpleging Spaanse kinderen”)

Steunt

de goede zaak van de Spaanse republiek door verspreiding van deze brochure. U kunt hem bestellen door storting of overschrijving van zoveel dubbeltjes als U brochures wenst op **postrekening 257553 van J. van Rhijn, Doezastraat 8b, Rotterdam** (toevoegen: „voor brochures Spanje”)